

De AIVD ziet toe op zijn controleur

De Commissie van Toezicht Inlichtingen en Veiligheidsdiensten controleert de AIVD en de MIVD. In praktijk blijkt dat daar wel wat op is af te dingen, zegt oud-politicus Roel van Duijn, die lang door de veiligheidsdienst in de gaten werd gehouden.

Wie een klacht heeft over een misplaatste ingreep van één van onze geheime diensten kan zich wenden tot de Commissie van Toezicht Inlichtingen en Veiligheidsdiensten (CTIVD). Dit is volgens de Wet inlichtingen en veiligheidsdiensten het broodnodige onafhankelijke toezichtsorgaan. Maar is deze toezichthouder wel zo onafhankelijk?

Ter ere van de tiende verjaardag van de wet heeft de CTIVD aan emeritus-hoogleraar criminologie Cyrille Fijnaut gevraagd het toezicht op de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst (AIVD) en de Militaire Inlichtingen en Veiligheidsdienst (MIVD) onder de loep te nemen.

Dat toezicht is mager, is de conclusie van het lezenswaardige verjaardagscadeau. De politieke leiding van het ministerie van Binnenlandse Zaken aan de AIVD schiet te kort. “De dienst maakt de dienst uit.”

Naïef verwonderde ik mij er twee jaar geleden over dat een klacht, gericht aan de CTIVD, aan de minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties moet worden geadresseerd. Nog naïefer was ik na de ontvangst van het antwoord van toenmalig minister Piet Hein Donner, dat mijn klacht ongeschikt was voor behandeling door de CTIVD. Is het dan zo dat eenvoudige klachten wel aan dit toezichtsorgaan ter hand worden gesteld, maar écht ernstige klachten niet? vroeg ik me af.

Naïef. Want wat gebeurt er achter de schermen? De brief wordt door het ministerie automatisch doorgestuurd naar de AIVD, die een ‘advies’ over de

Het hoofdkantoor van de Algemene Inlichtingen en Veiligheidsdienst in Zoetermeer.

FOTO LEX VAN LIESHOUT/ANP

behandeling uitbrengt. Dat ‘advies’ wordt vervolgens door de minister blindelings gevolgd. De gebondenheid aan de AIVD blijkt ook uit het resultaat van het werk van de CTIVD. Vrijwel alle klachten worden ongegrond verklaard.

Fijnaut stelt voor een inspecteur-generaal aan te stellen, die naast de minister toezicht uitoefent op de geheime diensten. Zo’n figuur zou inderdaad nuttig werk kunnen doen, omdat een sterke ambtelijke top ontbreekt.

Aan de hand van stijlvergelijking heb ik ontdekt dat alle brieven met besluiten over mijn dossier, ongeacht de ondertekening door een minister, steeds geschreven zijn door de afdeling juridische zaken van de AIVD. In de praktijk beheerst niet het ministerie het beleid van de geheime dienst, maar omgekeerd: de geheime dienst beheerst wel het beleid van het ministerie. En zodoende ook het ‘onafhankelijke’ toezichtsorgaan CTIVD.

Uit de behandeling van mijn klachten over de decennialange bespieding, mijn registratie op de ‘diepvrieslijst’, ja zelfs mijn macabere ontvoering door de geheime politie, blijkt de absolute politieke dominantie van de AIVD.

Dit keer komt verborgen overmacht van de AIVD opnieuw tot uiting in het voorstel voor een neponderzoek, dat de huidige minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties, Ronald Plasterk, mij in een gesprek gedaan heeft. Het is een variatie op het afwijzende antwoord van de AIVD-chef, waarmee deze onlangs verraadde hoe de dienst het toezichtsorgaan beschouwt: als een afdeling van de eigen organisatie.

Het siert Plasterk dat hij, anders dan zijn voorganger Donner, zich niet neerlegt bij het afwijzende besluit van de AIVD. Ongetwijfeld heeft de AIVD Plasterk ingefluisterd hoe hij mij ‘als tegemoetkoming’ een onderzoekje kon aanbieden dat de deksel

stijf op de doofpot houdt. Dat voorstel behelst de CTIVD te laten nagaan of er in het verleden ‘bijzondere middelen’ door de Binnenlandse Veiligheidsdienst (BVD), de voorganger van de AIVD, tegen mij zijn ingezet: telefoon aftappen, brieven openen, stiekeme huiszoeking enzovoort.

Een poeslief voorstel voor – en van – de AIVD, omdat de AIVD minister Plasterk al heeft laten weten dat er ‘nooit bijzondere middelen’ tegen me zijn ingezet.

Blijkt uit de geschiedenis van de BVD niet overduidelijk dat men herhaaldelijk bijzondere stappen heeft genomen zonder dat daarover iets op papier stond? Dat men afluisterde, brieven opende en woningen doorzocht zonder vergunning van de minister?

Mijn boek *Diepvriesfiguur* staat boordevol bewijzen van bijzondere middelen. Toch is het waarschijnlijk dat daarvoor nooit ‘bewijs’ in de vorm van ministeriële toestemming te vin-

den zal zijn. Dat is slechts een bijkomstigheid.

Een onderzoek is pas zinvol als Nederland er voor de toekomst van kan leren. Daarom moet de centrale vraag van dit onderzoek luiden: was het handelen van de geheime dienst rechtmatig? En was het behoorlijk?

Aangezien de AIVD toezicht houdt op zijn toezichthouder is het ongewenst dat het onderzoek door de CTIVD wordt uitgevoerd. Mijn klachten staan ook symbool voor een hele generatie van actievoerders die van de jaren zestig tot en met de jaren negentig slachtoffer zijn geworden van de paranoia van de geheime dienst. Een zeer ernstige en uitvoerig gedocumenteerde klacht als de mijne verdient onderzoek door een werkelijk onafhankelijke commissie. Een gemengde commissie van juridische veiligheidsexperts en historici.

En dit liefst in opdracht van de eerste minister die zich onafhankelijk opstelt tegenover de geheime dienst.